

Stenografisch verslag van een openbaar verhoor in het kader van de parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties op 20 juni 2014 in de Enquêtezaal van het Logement te Den Haag.

Gehoord wordt: de heer Gerben Everts

Aanvang: 15.30 uur

Voorzitter: Van Vliet

Griffier: Haveman-Schüssel

Verder zijn aanwezig de commissieleden Bashir, Groot, Hachchi, Mulder en Oskam.

De **voorzitter**: Goedemiddag iedereen. Aan de orde is het openbaar verhoor van de heer Everts. Mijnheer Everts, welkom namens onze parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties. Als commissie doen wij onderzoek naar de werking en de opzet van het stelsel van corporaties en ook naar incidenten die daar plaatsvonden. Daarom bekijken we wat er gebeurde, hoe dat kon gebeuren en wie daar verantwoordelijk voor zijn.

Vandaag houden wij ons onder andere bezig met de Autoriteit Financiële Markten, de AFM. Dat doen wij met name omdat de AFM toezicht houdt op accountants. Die externe controlerende accountants komen wij vaak tegen bij casussen die wij onderzoeken. In dat verband wordt u vandaag als getuige gehoord. Het verhoor vindt plaats onder ede. U hebt ervoor gekozen om de belofte af te leggen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen.

Ik verzoek u te gaan staan en mij na te zeggen: dat beloof ik.

De heer **Everts**: Dat beloof ik.

De **voorzitter**: U staat onder ede, mijnheer Everts. Neemt u plaats. Ik verzoek u de microfoon aan te laten staan gedurende het hele verhoor.

De heer **Everts**: Mag ik een punt van orde maken?

De **voorzitter**: Dat mag u.

De heer **Everts**: Ik zal de openheid betrachten die past bij de AFM en mijn rol als toezichthouder. Voor uw waarheidsvinding is dat, denk ik, uitermate belangrijk. Tegelijkertijd ben ik toezichthouder en ben ik gebonden aan de wet, de Wet op het financieel toezicht en de Wet toezicht accountantsorganisaties. Dit zal mij mogelijk beletten om in antwoord op uw vragen toezichtvertrouwelijke informatie met u te delen. Ik denk dat het wel mee zal vallen. Ik zal zo veel mogelijk open zijn. Mocht het echter ter sprake komen, dan staat het u vrij om in een besloten sessie uiteindelijk toch de volledige openheid van ons te krijgen. Ik zal het aangeven als ik mij verschoon.

De **voorzitter**: Dank voor die toezegging. We streven ernaar om in dit openbare verhoor zo veel mogelijk openbaar te doen. U zei dat gelukkig zelf ook. Ik verzoek u expliciet aan te geven waar de wet dat in de weg staat, als zo'n vraag zich onverhoopt voordoet. Dan spreken we dat af.

Mijnheer Everts, u bent vanaf september 2011 bestuurslid van de Autoriteit Financiële Markten. De AFM is aangewezen als toezichthouder op de hele accountantssector in Nederland. In 2012 is er een groot AFM-onderzoek geweest naar het functioneren van accountants bij woningcorporaties. U gaf leiding aan dat onderzoek.

De concrete aanleiding voor dat onderzoek kwam voort uit de problemen bij Vestia en de vragen over de juiste verwerking van derivatentransacties in de jaarrekening en de daarop verrichte accountantscontrole.

In dit verhoor heeft de commissie vragen aan u over de onderzoeken van de AFM naar de accountantscontroles en dan specifiek toegespitst op Vestia. Het woord is aan collega Bashir.

De heer **Bashir**: Mijnheer Everts, de voorzitter verwees net naar een onderzoek in 2012. Daar komen we zo op, maar eerst wil ik naar 2010. Toen

heeft de AFM een onderzoek gedaan naar de Big 4, namelijk Deloitte, PwC, KPMG en EY. Daarin bent u kritisch over de rol van de accountants. Zo constateert u dat de kantoren niet uit eigen beweging verbeteringen doorvoeren, maar pas in actie komen nadat u in actie bent gekomen en een onderzoek hebt gedaan. Hoe beoordeelt u de rol van de accountants in dezen als ze pas in actie komen en verbeteringen doorvoeren nadat de AFM zaken heeft geconstateerd?

De heer **Everts**: Misschien is het goed om eerst iets te zeggen over dit rapport uit 2010. Dit zoomt in op de kwaliteit van de accountantscontrole over de jaren 2008 en 2009. Het was de eerste keer dat de AFM een algemeen rapport naar buiten bracht over de kwaliteit van, in dit geval, de grote vier, de Big 4, accountantsorganisaties.

Het was een streng rapport. De bevindingen waren kritisch. Ik zal niet gedetailleerd vertellen wat er allemaal niet goed was, maar we hebben een groot aantal dossiers gezien bij alle kantoren, bij sommige wat meer dan bij andere, waarbij wij dingen vonden die niet konden, die niet pasten bij de kwaliteitseisen waaraan een accountantsorganisatie moet voldoen.

Dat rapport hebben wij in september 2010 naar buiten gebracht. De reactie van de sector was kritisch, met name op ons rapport. Er werd gezegd dat het om kleine dingen ging, vastleggingen en dat soort zaken, terwijl wij vonden dat het om wezenlijke onderdelen ging van de kwaliteit van de controle.

Dit heeft wel het een en ander in werking gezet. Of het daadwerkelijk heeft geleid tot een kwaliteitsverbetering, is nu nog te vroeg om te constateren. We zijn nu weer bezig met een soortgelijk onderzoek, een volgend onderzoek bij de Big 4. Daar brengen we eind september naar buiten. Pas dan kunnen we constateren of de Big 4 -- laten we het voor het gemak even "de sector" noemen -- de verbeterslag hebben gemaakt. Het is voor mij prematuur om daar nu in het algemeen iets over te zeggen, omdat ik de bevindingen nog niet tot in detail ken. Bij de woningcorporaties hebben wij gezien dat de sector het wel kan, maar dat is een apart rapport dat wij in 2012 hebben uitgebracht.

De heer **Bashir**: Maar dan concreter: in dat onderzoek uit 2010 constateert u al dat kantoren niet uit eigen beweging verbeter- of herstelmaatregelen treffen, maar pas in actie komen nadat de AFM daar onderzoek naar heeft gedaan. Dan komt bij ons de vraag op wat dit zegt over het invulling geven aan de publieke taak van de accountants.

De heer **Everts**: Ik zal een eerlijk antwoord geven. Vanaf 2006 zijn de accountantsorganisaties onder het toezicht van de AFM gekomen. De eerste jaren is het niet door iedereen even serieus opgepakt. Het feit dat de AFM uiteindelijk boetes heeft moeten geven aan drie van de vier accountantsorganisaties wijst daarop. Er zijn verschillende onderdelen die niet goed waren. Bij de een was het de zorgplicht, bij de ander was het de compliance-inrichting en bij weer een ander was het de opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling. Over de hele linie -- het vierde kantoor gaat nu even mee in die linie, wat, ik geef het eerlijk toe, een beetje oneerlijk is -- zagen we dat er te langzaam is geschakeld op het moeten voldoen aan de nieuwe wetgeving, de Wet toezicht accountantsorganisaties, die vanaf 2006 eigenlijk al het een en ander in werking had moeten zetten.

Dat was dus de foto van 2010. Om nu te stellen dat het in 2014 nog steeds zo is, kan ik niet rechtvaardigen, maar in die tijd was het inderdaad onze conclusie dat accountantskantoren vier jaar hebben gewacht terwijl ze al veel eerder iets hadden gekund.

De heer **Bashir**: U zei dat de kern van het probleem onder andere het vastleggen van zaken was. Kunt u daar wat dieper op ingaan? Welke tekortkomingen waren er nog meer?

De heer **Everts**: Er was veel aan de hand. We vonden dat de zorgplicht van de accountantsorganisaties niet op orde was, dat de inrichting van hun eigen kwaliteitsbewaking, afgekort OKB (opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling), niet adequaat was ingericht en dat de compliancefuncties niet goed waren ingericht. Daarnaast was de controle-informatie onvoldoende. De wijze waarop men de controle deed, was onvoldoende. Er was onvoldoende professioneel kritisch vermogen. Een accountant krijgt heel veel informatie

aangereikt. Als je alles voor waar aanneemt, is het makkelijk je brood verdienen. Je zult natuurlijk wel moeten toetsen of datgene wat je krijgt, ook klopt. Als je van iemand een waarderingsrapport krijgt, moet je dat niet alleen maar in een file stoppen met een stempel erop, maar je moet ook bekijken of het hout snijdt, of die meneer, mevrouw of dat bedrijf zijn of haar werk goed heeft gedaan. Dat heeft er, wat ons betreft, sterk aan ontbroken.

We zagen ook dat de betrokkenheid van degene die uiteindelijk aftekent, de externe accountant, de persoon die zijn handtekening zet, wel heel gering was. Sommigen -- dat zien we nog steeds in het corporatielandschap -- doen 40 controles op jaarbasis. Dat betekent dat je, met een beetje vakantie, per week een controle doet. Dat is veel. Dan heb je heel grote controleteams lopen, terwijl je eigen betrokkenheid heel gering is. Je hebt echter wel de verantwoordelijkheid om uiteindelijk het hele file met een goed geweten af te tekenen. Als externe accountant moet je de getrouwheid kunnen staven voordat er een controleverklaring komt. Daar heeft het aan ontbroken.

Er waren inderdaad ook onvoldoende vastleggingen. Als wij dat niet zien in een file, hoe moeten wij dan geloven dat een bepaalde controle wel is geschied? Het is een hele waslijst, en het is niet zo, zoals u eerder in deze zaal hebt gehoord, dat het een kwestie was van een agenda die niet was afgestemd met een controledossier. Dat is een sterke vereenvoudiging van de werkelijkheid.

De heer **Bashir**: U verwijst nu naar het verhoor van de heer Klop van Deloitte.

De heer **Everts**: Inderdaad.

De heer **Bashir**: U zei net dat we nu niet kunnen ingaan op de resultaten van 2014, omdat die nog niet zijn verschenen. U hebt echter ook in 2012 een onderzoek gedaan. Dat is ook onder uw leiding gebeurd. Toen hebt u verbeteringen geconstateerd. Kunt u daar nog op ingaan? Welke verbeteringen zijn er in 2012 geconstateerd? Wat bleef er nog te wensen over aan verbeteringen?

De heer **Everts**: Het rapport uit 2012 is een beetje apart. Dan moet ik misschien even terug naar de reden waarom wij dat rapport hebben geschreven, namelijk Vestia. Op 30 januari kregen wij het signaal dat er wat aan de hand was met Vestia. Op die dag werd dat publieke informatie. Wij hebben er geen gras over laten groeien en zijn de volgende dag intern in actie gekomen, om te bekijken wat we er mee zouden doen. Normaal gesproken nemen wij zo'n signaal mee in een bredere afweging van onze werkzaamheden, maar hierbij hebben wij gezegd dat wij de volgende dag naar KPMG zouden gaan. Op 2 februari hadden wij ook het hele controledossier bij ons binnen, inclusief de wachtwoorden. U zult begrijpen dat het allemaal elektronisch was. Wij hebben dus heel snel geschakeld. Dat doen wij lang niet elke keer. Wij hebben het één keer eerder gedaan. Wij hebben het dossier bekeken en wij hebben vrij snel kunnen concluderen, heel prematuur, dat er ernstige bevindingen waren, dat er ernstige tekortkomingen in de controle waren. Om uit te sluiten dat het heel breed was, dus niet alleen bij KPMG maar ook bij de voormalige accountant Deloitte en bij EY en PwC, hebben we dit rapport aangekondigd. Vervolgens hebben al die kantoren de, zoals ik dat noem, trajectcontrole aangezet en ervoor gezorgd dat het hele traject van woningcorporaties goed ging lopen. Dat betekende dat ze niet alleen keken naar de lopende controles, maar ook reviews deden op de voormalige controles en aanvullende werkzaamheden hebben gedaan. Ze hebben dus al dat soort zaken ingezet.

Wij hebben eind december kunnen concluderen dat het over de hele linie heeft geleid tot een, wat ons betreft, positief beeld. Het is vanzelfsprekend dat het op onderdelen nog beter kan, maar het laat zien dat als er druk komt vanuit de toezichthouder en het publiek, en intern vanuit de organisatie, de accountants het heel goed kunnen. Zonder die radarcontrole aan te zetten, zonder die druk van buitenaf gaat het niet gebeuren, verandert het gedrag niet. Dat hebben wij in december geconstateerd. Het kan dus wel, maar zorg ervoor dat het niet alleen bij woningcorporaties gebeurt, maar ook in de zorg, in het onderwijs, in het hele semipublieke deel. Daar zijn namelijk dezelfde belangen aan de hand. Het is wachten op het volgende ongeluk dat daar gaat gebeuren als je daar niet ook de inzet pleegt zoals bij woningcorporaties is gebeurd.

De heer **Bashir**: Er zijn verbeteringen geconstateerd in 2012. Gelden die dan ook voor de andere sectoren die u net noemde? Geldt dat eigenlijk voor de hele publieke sector?

De heer **Everts**: Nee. Die conclusie kunnen wij niet trekken. Wij hebben ons voor dit onderzoek specifiek op de woningcorporaties gericht. In het lopende onderzoek dat wij bij de Big 4 doen, kijken wij ook specifiek, niet alleen, maar specifiek, naar gemeentes. Ik moet zeggen dat wij ernstige twijfels hebben of de controles in het publieke en semipublieke deel veel beter zijn gegaan. Dat moeten wij eerst constateren. Vooralsnog kun je niet de conclusie trekken dat het vanaf 2012 in de hele semipublieke en publieke sector sterk is verbeterd.

De heer **Bashir**: Dit heeft wel de aandacht van de AFM?

De heer **Everts**: Het krijgt zeker de aandacht en ik wil er graag toe oproepen om de druk erop te houden. Bij de woningcorporaties is er sprake van een wettelijke controle, zoals dat heet, maar ik stel voor om die op te schalen naar organisaties van openbaar belang. Dat zijn nu de beursgenoteerde ondernemingen, de banken, de kredietinstellingen en de verzekeraars. Eigenlijk vinden we dat heel veel van dit soort sectoren, die met publiek geld gefinancierd worden en een groot maatschappelijk belang hebben, ook onder die kwalificatie moeten vallen. Dit houdt in dat de interne kwaliteitsborging binnen de accountantsorganisaties op een hoger niveau komt en dat ze bij ons op de radar staan. Als je een accountant bent met een OOB-vergunning, moet je je namelijk inschrijven bij de AFM als je wettelijke controles doet. Het betekent ook dat het iets extra's vergt in ons toezicht. We houden nadrukkelijker toezicht op een organisatie van openbaar belang. Je bent dan verplicht te voldoen aan de scheiding tussen controle en advies en je moet de roulatie na, straks, tien jaar in acht nemen. Daarnaast moet je een audit committee hebben. Dat zijn allerlei waarborgen die, wat ons betreft, heel goed kunnen helpen voor de sector.

De heer **Bashir**: U verwees zojuist naar het openbaar verhoor met de heer Klop. Hij bagatelliseerde de tekortkomingen die de AFM heeft geconstateerd nogal. Waarom denkt u dat hij die bagatelliseerde? Waarom wordt daar niet op een nog serieuzere wijze mee omgegaan?

De heer **Everts**: Dat is de vraag die u aan de heer Klop had moeten stellen. Uit zijn verhoor kreeg ik een beetje het beeld dat de retoriek van 2010 zich herhaalde. Er is iets gebeurd. De AFM heeft dat geconstateerd. Wat we bij de heer Klop hebben geconstateerd, gaat niet zozeer om de controle bij Vestia. We zijn de heer Klop in een eerdere fase in ons rapport van 2010 tegengekomen. Toen hebben we bij Deloitte, waar hij werkzaam was, tien dossiers gelicht.

Een van de dossiers was een gemeente die de heer Klop had gecontroleerd, de gemeente Westland. Daar zagen we ernstige tekortkomingen, op meerdere aspecten. Het ging niet alleen om het aantal uren dat hij als partner of als externe accountant had verspijkerd. We zagen problemen in de waardering, in de inventarisaties, in zijn controle overall.

Eind 2009 hebben we dat al met Deloitte besproken, in een heel pril stadium van ons onderzoek. Uiteindelijk is dat een van de dossiers geweest die de reden waren voor de zorgplichtboete die we Deloitte hebben opgelegd.

Deloitte heeft toen ook maatregelen genomen tegen de heer Klop.

De heer Klop zegt nu dat hij zich heeft laten uitschrijven uit het register van de AFM en dat de AFM daar wel tevreden mee zal zijn. Volgens mij gebruikte hij iets andere bewoordingen. Het gaat er niet om of wij tevreden zijn of niet. Wij hebben een heel andere beleving van de casus. Wij hebben de beleving dat Deloitte ernstig worstelde met de kwaliteit van zijn controle en meerdere dossiers, ook die van de heer Klop, heeft gelicht. Er waren aanvullende werkzaamheden nodig. Er zijn reviews gedaan. Uiteindelijk was de constatering dat het over de hele linie niet goed was. Dat heeft de Deloitte-organisatie, in samenspraak met de heer Klop, doen besluiten om hem uit te schrijven. De heer Klop is wel bij Deloitte blijven werken, maar niet in zijn rol als accountant, maar in zijn rol als adviseur. Hij valt nu dus buiten het bereik van ons toezicht. Het bordje op zijn deur is dus verhangen van accountant

naar adviseur. Hij kan dus zijn klantcontacten met de publieke en semipublieke sector voortzetten. Die keus heeft Deloitte gemaakt.

De heer **Bashir**: Is het wel zo handig wat er is gebeurd? Eigenlijk is alleen het bordje verwisseld. Wat is het oordeel van de AFM daarover?

De heer **Everts**: U gebruikt de term "handig". Die kun je op verschillende manier interpreteren. Het is een uitweg om toch met iemand verder te kunnen. Wij constateren dat wij de heer Klop niet meer zullen tegenkomen in de dossiers waarbij wij moeten toezien op de kwaliteit van de controle. Dat is voor ons dan afgedaan. Of het een goede voorbeeldfunctie heeft voor de mensen die wel goede kwaliteit leveren binnen Deloitte, daar moet het bestuur van Deloitte zich over uitlaten. Is het handig? Dat is aan hen.

De heer **Bashir**: Ik ga met u verder naar het Vestia-debacle. Dit kon zich ook ontwikkelen onder het toezien oog van de accountants. Wij hebben het net even over de accountant zelf gehad, in een andere rol, maar ik wil nu meer richting Vestia. Hebt u de controles van de bij Vestia betrokken accountants ook onderzocht?

De heer **Everts**: Ten tijde van ons reguliere onderzoek niet. Vestia is geen organisatie van openbaar belang. In principe komt zij dus niet op onze radar, tenzij we een algemeen onderzoek doen. Dan kunnen we namelijk ook wettelijke controles daarin meenemen. Vestia is geen onderdeel geweest van ons rapport uit 2010. Wat dat betreft, is het antwoord dus nee.

Vanaf het moment, op 30 januari 2012, dat wij constateerden dat er iets aan de hand was met de derivatenposities van Vestia, hebben we dit natuurlijk wel opgepakt. Op 2 februari hebben we het dossier gelicht en bekeken wat erin zat. Op dat moment moesten we kiezen wat we daarmee zouden doen. We zagen ernstige tekortkomingen, met name ten aanzien van de derivaten. We hebben de jaarrekening en het controledossier bekeken. Beide waren, wat ons betreft, ver onder de maat.

De heer **Bashir**: Welke jaren hebt u onderzocht?

De heer **Everts**: We hebben toen de jaarrekening 2010 bekeken. We hadden op dat moment Chinese muren binnen de AFM, dus hebben we naar een mogelijkheid gezocht om de verslaggevingsdeskundige aan te haken. Ik meen me nog te herinneren dat we op een gegeven moment de brul slaakten: wat klopt er nog aan deze jaarrekening?! Cijfermatig stond er heel veel in, maar de derivatenposities waren ondoorgrondelijk, ook al hadden we de experts aan tafel zitten.

De heer **Bashir**: U zegt "er waren heel veel tekortkomingen". Kunt u nog wat nader ingaan op de controle die u hebt uitgeoefend?

De heer **Everts**: We hebben in eerste instantie de controle bij KPMG bekeken, van de heer Noorlander. We zagen dat de juistheid en de volledigheid van de derivatenposities niet voldoende waren gecontroleerd. We zagen dat de juistheid van de waarderingsgrondslagen niet goed was gecontroleerd. De juistheid en de volledigheid van de toelichtingen waren onvoldoende gecontroleerd. Er was ook geen deskundige ingeroepen die wel verstand had van derivaten. Die kennis ontbrak bij de heer Noorlander.

De heer **Bashir**: Heeft dat vervolgens geleid tot maatregelen?

De heer **Everts**: We hebben meerdere mogelijkheden. De AFM doet primair onderzoek naar de accountantsorganisaties. Normaliter zouden we dus eerst naar de organisatie KPMG kijken. In samenspraak met KPMG hebben we al die informatie gekregen en KPMG heeft zelf conclusies getrokken uit zijn eigen interne onderzoek. De belangrijkste conclusie was dat alle controles van woningcorporaties opnieuw zijn gedaan en aangevuld. Dat heeft uiteindelijk tot ons rapport van 2012 geleid. Het heeft er ook toe geleid dat de heer Noorlander tijdelijk en daarna definitief op non-actief is gezet en per oktober is uitgeschreven als accountant. Binnen KPMG zijn allerlei interne waarborgen aangebracht om te voorkomen dat het nog een keer gebeurt. Daar toetsen wij ook op. Hoe kunnen wij voorkomen dat dit binnen KPMG, al dan niet met deze meneer, nog een keer gebeurt?

Dan heb je meerdere routes. We kunnen de gang inzetten richting een boete, of richting een aanwijzing of een last onder dwangsom. We kunnen ook de tuchtrechtelijke sfeer zoeken, via de Accountantskamer. Na bestudering van het dossier hebben we het hierbij opportuun geacht om die route in te zetten, om ervoor te zorgen dat deze mijnheer Noorlander zou worden geschorst. Aangezien er wat meer tuchtklachten kwamen, hebben we dat in de zomer van 2012 al aangekondigd. In oktober 2012 hebben we het ook geëffectueerd en bij de Accountantskamer onze klacht ingediend.

De heer **Bashir**: U verwijst naar de rol van de heer Noorlander, de accountant van KPMG. Wat was dan de rol van KPMG zelf?

De heer **Everts**: KPMG is verantwoordelijk ...

De heer **Bashir**: Ja, ja. Ik bedoel meer voor de acties die de AFM heeft ondernomen richting de accountant. Ik begrijp dat u alleen acties hebt ondernomen tegen de heer Noorlander, maar hij werkte natuurlijk bij KPMG. Heeft dat dan ook gevolgen voor KPMG zelf?

De heer **Everts**: Niet rechtstreeks. Ik moet even genuanceerd zijn. In het rapport van 2010 waren er ook een aantal bevindingen bij KPMG. We hebben toen een boete opgelegd omdat we vonden dat KPMG zijn opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordeling niet op orde had. Dat traject liep en dat hebben we doorgezet. Eigenlijk is dat ook een probleem. Daar komen dus zaken als Vestia uit. Als je als accountantsorganisatie je interne beheersing niet op orde hebt, is het wachten op ongelukken. Ik denk aan Vestia, maar we hebben helaas een groot aantal meer gezien, juist ook in deze organisatie. Dat is dus heel spijtig. We konden nog een keer een boete geven aan KPMG voor hetzelfde, omdat er nieuwe feiten en dergelijke waren. We vonden echter dat KPMG eigenlijk wel de goede maatregelen had genomen, zowel richting de sector, om te voorkomen dat het nog een keer gebeurt, als richting de persoon, om te voorkomen dat hij als accountant aanbleef, en richting de medewerkers, om lering te trekken uit wat er

gebeurd was. We vonden het de gepaste route -- we hebben daar een keuze in -- om het met een tuchtklacht af te doen.

De heer **Bashir**: U had het over het jaartal 2010. Toen was KPMG inderdaad de accountant. In de periode daarvoor was Deloitte negen jaar lang accountant van Vestia. Hebt u ook daarnaar gekeken?

De heer **Everts**: Daar hebben we zeker naar gekeken. Ik vertelde u dat we op 2 februari het KPMG-dossier hebben binnengehaald. De heer Klop heeft aangegeven -- hij zei eind januari, maar ik meen dat het iets later was, in ieder geval in die week -- dat we ook het dossier van Deloitte hebben opgevraagd en hebben verkregen. Daar hebben we ook naar gekeken. Daarin hebben we ook tekortkomingen gezien. Het dossier was niet spic en span.

Er was wel een groot verschil tussen de controle van Klop en die van Noorlander. De heer Klop had namelijk gesignaleerd dat de derivatenpositie een significant risico inhield. Hij vond zelf dat hij niet in staat was om de juistheid en de volledigheid van die positie te beoordelen. Het is heel krachtig voor een accountant om zelf dat bewustzijn te hebben. Daar heeft hij dus een derivatendeskundige van Deloitte bij gehaald. Binnen Deloitte is dat FAS (Financial Advisory Services). Die heeft daar een onderzoek naar gedaan. Men kan er ernstige twijfels bij hebben of het rapport juist is. In het rapport trok men in ieder geval de conclusie dat een en ander er netjes in stond en dat het via de kostprijs-hedge-accounting van de balans van de jaren 2008 en 2009 af mocht blijven. Daar heeft Klop op gesteund. De vraag is echter of hij in goed vertrouwen op dat rapport mocht steunen. Wij vinden het krachtig dat hij hulp heeft ingeroepen. Het gaat er echter ook om dat een accountant de minimale deskundigheid moet hebben om de deskundigheid van de deskundige te kunnen beoordelen. Wij vinden dat die deskundigheid bij hem heeft ontbroken.

Er zijn dus ernstige gebreken in het dossier. Wij hebben overwogen wat wij hiermee moesten. In 2010 hadden wij al een boete aan Deloitte opgelegd, vanwege het controlewerk, ook van de heer Klop. Dat vertelde ik net al. Dat controlewerk was onder de maat. Ik verwees naar een gemeente.

De heer **Bashir**: Dat was een ander dossier.

De heer **Everts**: Dat was een ander dossier, maar uiteindelijk is de heer Klop uitgeschreven. Vervolgens was het aan ons om te bedenken wat het vanuit de AFM nog voor zin had om daar achteraan te jagen, terwijl die mijnheer niet meer bij ons in beeld zou komen als externe accountant. Het zou heel veel tijd en moeite kosten en de medewerkers waren al met heel veel dingen bezig op het dossier van accountants. Vanuit een opportuiniteitsafweging, die we zorgvuldig hebben gemaakt, hebben we ervoor gekozen om het niet te doen, ook omdat er toch al twee andere tuchtklachten lagen. We schatten ook de kans op het winnen van de casus, als we een klacht zouden indienen bij de Accountantskamer, niet heel hoog in. Je moet toch zuinig omgaan met je middelen. Uiteindelijk is de uitspraak bij de Accountantskamer voor nu, in eerste aanleg, in het voordeel van de heer Klop uitgevallen. Er vindt nog hoger beroep plaats. We zullen zien wat daar uiteindelijk uitkomt.

De heer **Bashir**: U sprak zojuist over het deskundigenrapport van de specialisten van Deloitte over de derivatenportefeuille. Hebt u daar ook nog naar gekeken? U zei dat er nog vraagtekens te plaatsen zijn bij de wijze waarop het rapport tot stand is gekomen.

De heer **Everts**: Op het moment dat het rapport is verschenen, was dat niet zo. Het viel helemaal buiten onze scope. Wij hebben om meerdere redenen wel naar het rapport gekeken, bijvoorbeeld omdat de heer Klop het rapport heeft gebruikt. Het vergt veel kennis van derivaten om te beoordelen of het rapport inhoudelijk juist is. Geloof me, wij hebben heel slimme mensen bij de AFM, maar de echte derivatendeskundigen zitten niet bij ons, maar bij andere organisaties. Wij kunnen dus heel veel verifiëren, maar dit is nog lastig.

Wij hebben wel geconstateerd dat de heer Noorlander vervolgens hetzelfde rapport gebruikt heeft in zijn dossier. Hij heeft ernaar verwezen. Hij heeft zelf geen andere werkzaamheden verricht, maar hij heeft puur verwezen naar het rapport dat twee jaar daarvoor vanuit Deloitte is verschenen. In die zin

hebben wij in onze tuchtklacht tegen Noorlander het rapport meegewogen, omdat wij vinden dat dit geen onderbouwing voor zijn controle kon zijn. Overigens zagen wij ook nog dat het formeel miste in zijn dossier. Hij heeft ernaar verwezen, maar hij heeft zelf geen enkele moeite gedaan om te constateren of dat rapport juist of onjuist was.

De heer **Bashir**: Ik ga verder met het toezicht op de banken. De AFM is namelijk ook toezichthouder op de banken. Hebt u vanuit die rol ooit een signaal gekregen dat er iets mis was met het handelen van de banken in de richting van corporaties?

De heer **Everts**: Nee. Voor 2012, voor Vestia, hebben we geen enkel signaal gekregen dat wat hier de afgelopen weken is gepasseerd, heeft plaatsgevonden, noch vanuit de banken, noch vanuit de corporaties of de toezichthouders daar, noch vanuit de accountantsorganisaties. Voor ons, als AFM, was het dus een nieuw feit vanaf eind januari 2012.

De heer **Bashir**: U zegt dat u tot het moment dat het probleem bekend werd, geen signalen hebt gekregen. Daarna wel?

De heer **Everts**: Daarna wel. Als toezichthouder zijn we risicogestuurd. Dit hebben we meteen als hoogste risico ingezet, niet alleen richting de accountants maar ook richting de banken. Dat moest toen via gescheiden paden. Op 6 februari hebben wij bijvoorbeeld ook een uitvraag gedaan bij de banken om te bekijken wat er was gebeurd en met welke tussenpersonen ze contacten hadden, om zo die informatie zo snel mogelijk bij ons te krijgen. Dat hebben wij dus proactief naar ons toegetrokken.

De heer **Bashir**: Wat voor informatie hebt u gekregen?

De heer **Everts**: Ten aanzien van de banken?

De heer **Bashir**: Over de tussenpersonen.

De heer **Everts**: Dan moet ik mij beroepen op mijn verschoningsrecht. Dat is informatie die ... Ik zal proberen toch creatief een antwoord te geven.

De heer **Bashir**: Vertelt u maar wat u wel kunt vertellen.

De heer **Everts**: Ik kan u in het openbaar verhoor niet vertellen wat wij exact hebben gekregen. In het algemeen is de toetsing waar wij naar kijken tweeledig. Enerzijds bekijken wij of de bank bij zijn beleggingsdienstverlening aan zijn zorgplicht heeft voldaan. Heeft de bank een goede, keurige administratie van alles wat er is gebeurd? Maakt hij het ons als AFM mogelijk om dat te verifiëren? In de financiële sector is het bij deze transacties gebruikelijk dat je je interne beheersing op orde hebt. Als er telefonisch afspraken worden gemaakt, moet je dat keurig vastleggen in voice logging. Je moet de e-mails keurig bewaren gedurende vijf jaar. Dat zijn allemaal wettelijke waarborgen bij beleggingsdienstverlening. Daar kijken wij dus in het algemeen naar. Als een bank dat niet goed heeft nageleefd bij het verlenen van een beleggingsdienst, heeft hij zijn zorgplicht of zijn interne beheersing niet op orde.

Anderzijds kijken wij ook naar de eventuele vergunning die tussenpersonen moeten hebben. Tussenpersonen kunnen een verschillende vergunning hebben. Ik denk aan cliëntenremisiers, vermogensbeheer of andere vermogensdienstverlening. Daar kijken wij natuurlijk zorgvuldig naar.

In het algemeen kan de AFM heel veel zelfstandig doen. Wij maken soms de afweging dat wij er niet dwars doorheen gaan als het Openbaar Ministerie al vol met iets bezig is. Dat zou hierbij een reden kunnen zijn geweest.

De heer **Bashir**: U noemde net de datum van 6 februari. Was dat ook het moment dat u voor het eerst over de vermeende fraude van de heer De Vries hoorde?

De heer **Everts**: De fraude van de heer De Vries heeft ons later bereikt.

De heer **Bashir**: 6 februari was de datum dat u de informatie-uitvraag deed.

De heer **Everts**: Toen hebben wij informatie uitgevraagd. Ik kan vanuit mijn rol als toezichthouder precies vertellen wat wij hebben gevraagd. Ik kan echter niet vertellen wat de wederpartij heeft geantwoord.

De heer **Bashir**: Wanneer hebt u de informatie over de vermeende fraude gekregen? Op welke datum?

De heer **Everts**: De informatie over de heer De Vries is uiteindelijk publieke informatie geworden en die heeft ons iets eerder bereikt.

De heer **Bashir**: Hoeveel eerder?

De heer **Everts**: Eh ... Volgens mij zit er niet veel tijd tussen het moment dat het uiteindelijk publiek is geworden en het moment dat het ons heeft bereikt.

De heer **Bashir**: Zegt u dit omdat u zich beroept op uw verschoningsrecht of omdat u het niet paraat hebt?

De heer **Everts**: Omdat ik mij beroep op mijn verschoningsrecht.

De heer **Bashir**: Om het even duidelijk te hebben.

De heer **Everts**: In het voorgesprek hebben wij hier iets over gedeeld. Volgens mij zijn die data bij u bekend.

De heer **Bashir**: Over het voorgesprek mogen wij dan weer niets delen.

De **voorzitter**: Dan beroepen wij ons weer op ons verschoningsrecht. Mijnheer Everts, onze commissie zal zich erop beraden of wij behoefte hebben aan nadere informatie op dit punt. Dan kom ik daar als voorzitter uiteraard bij u op terug.

In het begin van het verhoor zei u tegen collega Bashir dat de onderzoeken van 2010 en 2012 ook gingen over de zorgplicht van de accountant. Toen de heer Klop van Deloitte hier was, heeft hij zich een aantal keren letterlijk

verdedigd met het argument dat hij als externe controlerende accountant moet toetsen of de samenstelling en de grootte van het vermogen zoals die in de jaarrekening zijn gepresenteerd, correct zijn, en verder niks. Dat was letterlijk zijn stelling. Is dat voldoende? Is dat de zorgplicht van de accountant?

De heer **Everts**: Nee. Die gaat veel verder. Natuurlijk richt de accountant zich op de externe verantwoording van zijn controlecliënt, in dit geval dus op wat Vestia in de jaarrekening heeft staan. Daarnaast bekijkt de accountant of een en ander te rijmen is met het jaarverslag. In ons rapport uit 2010 hebben wij geconstateerd dat je je daar niet toe mag beperken. Je moet dus professioneel kritisch zijn. Professioneel kritisch zijn heeft een brede reikwijdte. Je hoeft dus niet alles wat je krijgt aangereikt door je controlecliënt voor zoete koek te nemen. Je zult als accountant ook moeten verifiëren of het klopt.

In het geval van de heer Klop kreeg hij een spreadsheet van een treasurer van Vestia, maar hij deed vervolgens heel weinig werkzaamheden om een en ander precies te kunnen verifiëren of hij liet die extern doen, in dit geval door de adviseur. Je moet wel bekijken of het allemaal klopt. Je moet het netjes doorrekenen en bekijken of het volledig en juist is. Dat zul je toch moeten doen. Daar moet je echt werkzaamheden op verrichten. Als wij niet kunnen constateren dat dit heeft plaatsgevonden, heb je toch een tekortkoming in je onderbouwing van, in dit geval, een goedkeurende verklaring.

De **voorzitter**: De stelling van Klop klopt dus niet?

De heer **Everts**: Ik denk dat hij het zichzelf vrij gemakkelijk maakt.

De **voorzitter**: U hebt net al een heleboel informatie gegeven aan collega Bashir. Dat ging in een sneltreinvaart. We moeten af en toe nog wat dingen afpellen, zodat we het goed kunnen verwerken in ons dossier.

In de zomer van 2012 besluit de AFM een klacht in te dienen bij de Accountantskamer. Dat is de rechter die over accountants oordeelt. Die

klacht gaat over de controle van de jaarrekening 2010 bij Vestia door de toenmalige externe accountant, de heer Noorlander van KPMG. Kunt u toelichten hoe die klacht tot stand kwam?

De heer **Everts**: Hoe die tot stand kwam? De aanloop naar de aanklacht?

De **voorzitter**: Ja.

De heer **Everts**: Op 30 januari -- de datum is eerder genoemd -- kregen wij het signaal. Wij hebben de volgende dag intern bekeken hoe wij zo snel mogelijk het dossier konden krijgen. Dat hebben wij één keer eerder op die manier gedaan, bij de heer Van der Moolen, en wij hebben het toen weer gedaan. Wij hebben ervoor gezorgd dat wij KPMG zo snel mogelijk sommeerden om dat controledossier bij ons te krijgen. Dat hebben wij gekregen en snel bekeken.

Dan zijn er verschillende routes. Gaan wij richting een boete? Gaan wij richting een tuchtklacht of anderszins? Daar hebben wij een aantal maanden voor nodig. Dan vindt er hoor en wederhoor met de partijen plaats, met de heer Noorlander, maar achter hem natuurlijk ook met KPMG. Dat is een heel zorgvuldig proces. Zo'n tuchtklacht is een dikke bundel aan papieren.

In de zomer hebben wij intern besloten dat de route richting een tuchtklacht hierbij opportuun was. Inmiddels hadden de heer Lakeman van SOBI en volgens mij ook Vestia, aangekondigd dat er een tuchtklacht zou worden ingediend tegen de heer Noorlander. Dan kun je twee dingen doen. Dat moet even heel zorgvuldig. Je kunt erbij aansluiten en zeggen: wij gaan ook. Dan krijgt de heer Lakeman echter in één keer alle toezichtsinformatie van de AFM. Dat vonden wij niet een heel handige manoeuvre. Wij hebben dus even met de Accountantskamer gespard over de vraag hoe wij ervoor konden zorgen dat de tuchtklachten konden worden aangevuld met onze tuchtklacht en dat die zaken parallel konden lopen. Het was overigens heel goed dat die tuchtklachten van Vestia en Lakeman er waren. Laat daar geen misverstand over bestaan.

De **voorzitter**: Wat was nu de kern van klacht van de AFM tegen Noorlander?

De heer **Everts**: De kern was dat de juistheid en de volledigheid van de derivatenpositie onvoldoende waren gecontroleerd, dat de juistheid van de waardering van de derivaten onvoldoende uit het controledossier bleek, dat de juistheid en de volledigheid van de toelichting ontbraken en dat op geen enkele manier uit het controledossier bleek dat hij de derivatendeskundige had aangehaakt. Er stond een verwijzing naar een rapport van twee jaar eerder, van een concurrent. Dat vonden wij volstrekt onvoldoende.

De **voorzitter**: Dat is de kern van de klacht. De Accountantskamer heeft zich daarover gebogen en als strafmaat komt er een berisping van Noorlander uit. Is dat niet wat mager gezien de geconstateerde feiten?

De heer **Everts**: Ja, dat was mager. Als u wilt dat ik meer inhoudelijk iets zeg over waarom het daar misging, kan dat. Het was dus mager in de zin dat wij vonden dat een schorsing meer op zijn plaats was. Tegelijkertijd heeft de Accountantskamer -- er liepen drie uitspraken parallel: Vestia, SOBI en de AFM -- ons op alle punten gelijk gegeven. Alleen heeft de Accountantskamer daarbij wel overwogen -- dat is heel expliciet verwoord in de uitspraak -- dat in deze casus een berisping gepast is, gelet op de publieke commotie, het feit dat die mijnheer al is uitgeschreven uit het register en niet meer bij KPMG werkzaam is et cetera. De Accountantskamer heeft ook expliciet gezegd dat anders een schorsing gerechtvaardigd zou zijn. Dat was voor ons reden om eens goed te kijken of we dit een goede uitspraak vonden. Uiteindelijk was het de uitkomst van onze afweging om wel even in hoger beroep te gaan om te voorkomen dat KPMG en Noorlander zelf in hoger beroep zouden gaan tegen onze klacht. Zij hebben dat hoger beroep uiteindelijk ingetrokken en wij hebben dat toen terstond ook gedaan, omdat wij vonden dat de overwegingen van de Accountantskamer die van hen zijn, maar dat wij wel op alle punten gelijk hebben gekregen. Deze mijnheer zou dus, ook met een berisping, niet snel meer op onze radar komen. Daarmee was het voor ons afgedaan.

De **voorzitter**: Noorlander is als controlerend accountant uitgeschreven uit het register.

De heer **Everts**: Ja.

De **voorzitter**: Dat is dan toch een actie van de AFM?

De heer **Everts**: Nee, dat is een actie die uiteindelijk KPMG moet nemen richting de AFM. Wij hebben hierbij een passieve rol. Wij verwachten ook niet dat KPMG uiteindelijk zal denken: laten we hem maar weer inschrijven. Dat lijkt me een vrij ongewone constructie.

De **voorzitter**: Stel dat ze dat wel doen, wat dan?

De heer **Everts**: Wij zijn daarin passief. Wij kunnen het dus niet tegenhouden, maar goed ze weten dan wel één ding zeker, namelijk dat deze dossiers met extra alertheid door de AFM worden bekeken.

De **voorzitter**: De controle van de jaarrekening 2011 van Vestia loopt zeer ernstige vertraging op door alles wat er bij Vestia gebeurt. We spreken dan inmiddels over het jaar 2012. Ondanks alles wat er gebeurt, zegt Vestia in die tijd nog steeds tegen KPMG: rond die controle nu maar af; wij willen die jaarrekening 2011, ook gezien het belang van een goedgekeurde jaarrekening voor leningen en borgstellingen. Hoe beoordeelt u het feit dat KPMG gedurende de tuchtzaak tegen Noorlander, de controller van 2011, de controle niet meer wilde afronden?

De heer **Everts**: Daarover hebben we intensief gediscussieerd met KPMG. Dat was een lastige afweging. Als je kijkt naar de normen die toen golden voor het al dan niet continueren van de controleopdracht ... Die staat op dat moment op gespannen voet met de onafhankelijkheid, want je moet als accountant onafhankelijk zijn. Omdat je in een tuchtklacht verwickeld bent met je opdrachtgever, met je controlecliënt, is de onafhankelijkheid in het

geding. KPMG heeft afgewogen: wij moeten gewoon die opdracht teruggeven. Wij hebben daar eigenlijk uit geconcludeerd: dit is heel onhandig, gezien de manier waarop de regelgeving is geformuleerd. Verder zit KPMG er niet voor Vestia, maar voor het publiek belang. KPMG is accountant voor het maatschappelijk verkeer. Ondanks dat je een onafhankelijkheidsissue hebt, kun je het, mits je goede waarborgen aanlegt, best afmaken. We hebben daarna ook in andere omstandigheden gezien dat het op andere dossiers kon, mits je waarborgen inbouwt voor de onafhankelijkheid.

Dat had hier misschien gekund. Uiteindelijk hebben wij gehoord wat de afwegingen van KPMG waren en die waren in goed geweten genomen, gelet op de toen geldende regelgeving. Inmiddels geldt andere regelgeving.

De **voorzitter**: Even terug naar ons onderzoek, mijnheer Everts.

Uit ons onderzoek blijkt dat KPMG zijn werkzaamheden pas hervatte na een toezegging van controleklant Vestia dat die geen schadeprocedure zou starten tegen Noorlander. Wat vindt u daarvan? Het klinkt een beetje als chantage.

De heer **Everts**: Dat was onze angst. Wat er in dit geval en überhaupt vaak in dit soort gevallen achter kan zitten, is dat je je opdracht wilt inleveren. Eerlijk gezegd vind ik dat geen chique manoeuvre. Vandaar ook dat de AFM de NBA, de overkoepelende organisatie van accountants die in eerste instantie de wetgeving schrijft, heel erg aangespoord heeft om voor dit soort gevallen een andere oplossing te verzinnen. Als er zo'n conflict speelt, zou niet de accountant aan zet moeten zijn om druk te leggen op de controlecliënt van: "Je moet dit doen, want anders mogen we niet verder. Jullie hebben dan ook een groot probleem, want er komt een groot probleem." Die andere oplossing zou eruit moeten bestaan dat ze dan bij ons langs zouden moeten komen en dat we in gezamenlijkheid, in de vertrouwelijke band tussen toezichthouder en onder toezicht staande accountantsorganisatie, een oplossing verzinnen. Dat is vele malen beter en dat had in deze casus misschien tot een andere uitkomst kunnen leiden.

De **voorzitter**: Weet u of in de schadeprocedure tussen Vestia versus Noorlander een schikking is getroffen?

De heer **Everts**: Tussen Vestia en Noorlander? Nee, daar ben ik niet mee bekend.

De **voorzitter**: Heeft de AFM nog iets geschikt?

De heer **Everts**: Nee. Wij doen ons werk. Wij mogen niet eens schikken en dat hebben we dus ook in deze casus niet gedaan. Ik geloof echt dat we in al die dossiers, zowel dat van Klop als dat van KPMG, die we richting anderen hebben ingezet, laat ik het zo verwoorden, heel alert en snel hebben geschakeld. Daarmee hebben we de rol ingenomen die bij een toezichthouder past. We hebben op geen enkel moment gedacht: hoe kunnen we hier makkelijk uitkomen? Integendeel: we hebben gewoon echt hard opgetreden waar dat moest.

De **voorzitter**: We komen zo toch nog even terug op de positie van de AFM en de vraag of er wel of niet een klacht ingediend moest worden.

De Accountantskamer, de rechter die over het handelen van accountants moet oordelen, berispt Noorlander. De klachten tegen de andere accountant die daarvoor vele jaren bij Vestia zat, de heer Klop van Deloitte, worden ongegrond verklaard door de Accountantskamer. De heer Klop heeft dat hier ook veelvuldig verklaard. Er loopt nog een hoger beroep van zowel Vestia als van SOBI van mijnheer Lakeman. De heer Klop concludeerde in zijn openbaar verhoor uit het feit dat die klacht ongegrond is verklaard, dat hij hoe dan ook juist heeft gehandeld. Als ik u vraag of hij dat dat daar een-op-een uit mag concluderen, wat zegt u dan?

De heer **Everts**: Ons oordeel is anders. Je krijgt echter alleen van de Accountantskamer de uitspraak dat iemand zijn werk niet goed heeft gedaan als het gaat om grove overtredingen. Er ligt een drempel om te bepalen of iemand wel of niet een goede kwaliteitscontrole heeft gedaan. In de voorliggende uitspraak is het voordeel van de twijfel heel duidelijk aan de

heer Klop, maar het feit dat de andere twee partijen die een klacht hebben ingediend, in hoger beroep zijn gegaan, spreekt ook voor zichzelf. Daaruit blijkt toch wel een heel ander beeld. Het is de vraag of een rechter in hoger beroep uiteindelijk het oordeel van de Accountantskamer steunt of niet. Eerlijk gezegd is het niet opportuun om daar nu een oordeel over te vellen.

De **voorzitter**: Dat vraag ik u ook niet: wij zijn de rechter ook niet. Het ging mij even om de verklaring van de heer Klop in het openbaar verhoor, namelijk dat hij zegt "zo is het goed".

Ik ga een stapje verder. De beide andere indieners van de klacht tegen KPMG, de Stichting Onderzoek Bedrijfsinformatie, SOBI, van mijnheer Lakeman, en Vestia, besloten daarnaast ook een klacht in te dienen tegen accountant Klop over de controle van de jaarrekeningen 2008 en 2009 van Vestia. De AFM dient daarover zelf an sich geen klacht in. U hebt het er al tegen de heer Bashir over gehad, maar kunt u nog een keer kernachtig samenvatten waarom de AFM besluit om tegen die twee controles van Klop van Deloitte geen klacht in te dienen?

De heer **Everts**: Daarvoor hadden we een paar overwegingen. De eerste is dat we al een boete hadden opgelegd aan Deloitte vanwege het gebrek aan kwaliteit van de controle van onder anderen mijnheer Klop. Verder hebben wij overwogen dat Deloitte maatregelen heeft genomen ten aanzien van de heer Klop in de zin dat hij uitgeschreven was uit het register en dus niet meer als extern accountant opereerde en dat er intern bij Deloitte veel werk is verricht in de zin van trainingen en dergelijke om het op een hoger niveau te krijgen. Wij richten ons op de accountantsorganisatie.

De heer Klop heeft zelf een roadshow gemaakt langs kantoren en ik moet dan ook zeggen dat ik denk dat als hij daarbij dezelfde bevoegenheid heeft getoond als hier bij de commissie, het normoverdragend aspect wat gering is geweest. Maar goed, er heeft dus wel het een en ander plaatsgevonden; dat is in ieder geval wat we destijds van Deloitte teruggekoppeld kregen.

Er lagen twee andere tuchtklachten. Wij vonden eerlijk gezegd dat de controle van de heer Klop lang niet zo slecht was als die van mijnheer Noorlander. Bij mijnheer Noorlander hebben we dan ook onze middelen

ingezet om daar de onderste steen boven te krijgen. Zoals ik al zei: mijnheer Klop had een externe derivatendeskundige laten aanhaken. Dat hij dat zelf niet genoeg heeft geverifieerd, valt hem te verwijten, maar hij heeft in ieder geval ingezien dat hij dat zelf niet kon en, denk ik, daar ook te veel op vertrouwd. Maar in ieder geval hebben wij -- wij hebben dat heel zorgvuldig gewogen -- geconstateerd dat onze kans bij de Accountantskamer om tot een oordeel te komen van een schorsing, een berisping of wat maar een sanctie kan zijn, toch beperkt is. Eerlijk gezegd bewijst de uitspraak van de accountantskamer dat ook. Dat wil dus, zoals ik net al zei, niet zeggen dat het helemaal spic en span was in zijn controle. Maar voordat je een uitspraak van de Accountantskamer krijgt, die een berisping of een schorsing inhoudt, moet er echt veel aan de hand zijn.

De **voorzitter**: Toch nog even gauw het feit dat Klop als extern controlerend accountant van Deloitte bij controleklant Vestia specialisten heeft ingeschakeld. Die kwamen van FAS, Financial Advisory Services. Dat is een speciale afdeling van Deloitte waar mensen zitten met meer verstand van derivaten dan de standaard controleaccountant. Onze commissie is gebleken dat het stuk dat die mensen van FAS Deloitte hebben geproduceerd, alleen ging over kostprijshedge-accounting. Mijnheer Klop draaide er in het openbaar verhoor omheen, maar uit onderzoek blijkt gewoon dat het bijvoorbeeld niet ging over de vraag of de AO-IC, de administratieve organisatie en de interne controle rond de treasury en de risicobeheersing, voldoende was voor een dermate complexe en omvangrijke derivatenportefeuille. Daar ging dat rapport allemaal niet over. Mijn vraag aan u is of je, als je je eigen specialistenafdeling al om een oordeel vraagt, je specialisten niet ook moet vragen om dat te controleren.

De heer **Everts**: Ik denk dat het antwoord daarop vrij snel ja is, maar het ligt er wel aan wat mijnheer Klop heeft gevraagd. Als hij alleen om een oordeel heeft gevraagd over de kostprijshedge-accounting en alleen daarover een advies heeft gekregen, dan kan dat. Als hij meer heeft gevraagd, dan was het passend geweest om daar ook een uitlating over te doen.

De **voorzitter**: Onze commissie kwam daarop, omdat de heer Klop dat in zijn managementletter aan de raad van commissarissen wel heeft verwoord. Hij zou dat allemaal aan de specialisten gaan vragen, maar we zien vervolgens in zijn rapport dat het alleen over kostprijshedge-accounting gaat.

De heer **Everts**: Dat is überhaupt het heel grote probleem van die methode van kostprijshedge-accounting. Door kostprijshedge-accounting komt uiteindelijk de hele derivatenpositie van Vestia niet op de balans te staan. Die wordt er afgehaald, off balance. Op het moment dat je aan je externe adviseur binnen Deloitte vraagt of dat mag en die zegt "ja, dat is hier wel gerechtvaardigd", dan heeft de heer Klop wellicht te snel geconstateerd "dan mag het dus ook van de balans af blijven". Ik denk dat destijds al vrij snel duidelijk was dat die kostprijshedge-accounting niet had mogen worden toegepast. In het jaar daarop, 2010, is de derivatenportefeuille extreem uitgebreid -- we zien daar echt een behoorlijke ontwikkeling in -- en vanaf dat moment was het überhaupt niet meer de vraag of dat mocht, want dat mocht per se niet! De pest van dit model van kostprijshedge-accounting -- een systeem dat overigens alleen in Nederland geldt, want de rest van de wereld is wijzer -- is dat een accountant daar te weinig alertheid in heeft.

De **voorzitter**: Daar kom ik zo op.

Tot slot op dit punt. Zou de wetenschap dat de AO-IC, de risicobeheersing en de treasury niet zijn gecontroleerd, nog wat hebben toegevoegd aan een eventuele klacht van de AFM?

De heer **Everts**: Ik denk het niet. Zoals ik al zei: wij richten ons echt op de accountantsorganisatie, dus dat deel wat de controles doet. Wij hebben geconstateerd dat mijnheer Klop het niet wist en die deskundigheid heeft ingeroepen. Eerlijk gezegd: als die deskundige zijn zaak volledig verzaakt heeft, dan zal dat nog wel een onderwerp van gesprek worden tussen partijen en deze deskundigen. Maar deze deskundige valt niet onder de radar van het AFM-toezicht. Mijnheer Klop wel en je kunt dus de vraag stellen of mijnheer Klop meer had moeten doen. Wij vinden dat die meer had moeten doen, alleen vonden wij dat we dat onvoldoende hard konden maken

voor een uitspraak in de zin van schorsing of berisping bij de Accountantskamer.

De heer **Bashir**: Mijnheer Everts, wat mij heel erg opviel bij het verhoor van de heer Klop, was dat hij iedere keer verwees naar het moment waarop de controle door Deloitte ophield. In 2009 was de laatste controle door Deloitte en daarna zou hij, zo zei hij zelf, niet meer verantwoordelijk zijn. Werkt het ook op die manier? Houdt na je laatste controle ook je verantwoordelijkheid onmiddellijk op of heb je ook een verantwoordelijkheid wanneer later blijkt dat dingen niet goed gedocumenteerd zijn?

De heer **Everts**: Daar ga ik twee dingen op antwoorden. Mijnheer Klop werd dus uitgeschreven als accountant gelet op ons rapport 2010. Dat is ook de reden geweest waarom het van Deloitte overging naar KPMG, want er moest een nieuwe accountant als persoon op. Uiteindelijk heeft Vestia ervoor gekozen om dan ook maar met een ander kantoor in zee te gaan. Dat was de trigger. Dan heeft een accountant uit het verleden de plicht om collegiaal overleg te voeren met de nieuwe accountant, maar dat is meer gericht op dingen die hij weet ten aanzien van de klant en op zijn twijfels, dan op het mooiweerbeeld dat de heer Klop klaarblijkelijk in 2009 nog steeds had. Dus ja: wat had hij dan moeten delen? Ik weet niet wat er is gedeeld met mijnheer Noorlander, maar ik denk dat er weinig additionele zaken, als het al netjes is gegaan, zouden zijn uitgewisseld. In de file van mijnheer Klop zat wel het FAS-rapport. Op de een of andere manier is daar dus iets gebeurd, maar goed: het had daarvoor al geconstateerd moeten zijn en dat is helaas niet het geval.

De **voorzitter**: U zei net tegen de heer Bashir dat Klop werd uitgeschreven vanwege die controle-2010, dat andere verhaal. U zegt dat dat ook de reden was waarom ze naar KPMG gingen. Waaruit kunnen we dat opmaken?

De heer **Everts**: Uit het feit dat mijnheer Klop niet verder mocht op instigatie van Deloitte. Wij vonden dat inderdaad wel een verstandig besluit. Hij mocht niet verder! Uiteindelijk was Vestia dus genoodzaakt om met een andere

externe accountant verder te gaan. Dat had iemand van Deloitte kunnen zijn, maar het kon ook iemand van een andere organisatie zijn. Destijds hebben ze, zo heb ik begrepen, gekozen voor KPMG.

De **voorzitter**: Dat is dan helder. Ik dacht uit uw woorden aanvankelijk op te maken dat Deloitte weg moest, maar het ging dus om de persoon van Klop.

De heer **Everts**: De persoon van Klop, zeker.

De **voorzitter**: Ik begrijp het.

Mijnheer Everts, ik wil even met u naar de toekomst kijken van de accountantscontrole in de corporatiesector. Kunt u aangeven of het corporatiestelsel specifieke eigenschappen heeft die extra aandacht vergen bij een controle door een externe accountant?

De heer **Everts**: Ja, dat denk ik zeker. De derivatenposities waren en zijn belangrijk. Ze waren belangrijk, gezien alles wat hier gedeeld is. Het betrof uiteindelijk enorm omvangrijke posities, posities die eigenlijk van de balans werden gehouden, en in het geval van Vestia ook nog eens zonder goede reden. Het is nog steeds belangrijk, omdat veel van die derivatenposities nog lopen. Dat er geen nieuwe meer bijkomen, is ook een feit. De beleidsregels vanuit Den Haag zijn vele malen strikter dan in die tijd. Maar het is nog steeds een heel belangrijk onderwerp in de controle van woningcorporaties nu.

Een ander belangrijk onderwerp is de waardering van gronden. Heel veel corporaties zijn gaan speculeren met landbouwgronden in de hoop dat ze daarop na een bestemmingsplanwijziging iets konden bouwen, zelf of met anderen. Dat is in de afgelopen jaren natuurlijk niet een heel winstgevende tak van sport geweest en daar zit dus veel afwaardering in. Wij maken er ons dan ook zorgen over of dit wel goed gebeurt. Datzelfde geldt overigens in soortgelijk opzicht voor andere soorten ondernemingen, bijvoorbeeld gemeenten.

De **voorzitter**: Als ik u nu vraag of controlerende accountants op dit moment voldoende aandacht geven aan deze punten, wat is dan uw visie?

De heer **Everts**: Ik denk dat iedereen goed wakker is geworden. Binnen het corporatielandschap hebben we na dat rapport uit 2012 gezien dat het goed gaat en dat die trajectcontrole goed staat. Wat ons betreft zou er ook in de zorg, ook in het onderwijs en ook in de hele semipublieke en publieke sector op gelijke wijze druk op gezet moeten worden. We zien dat daardoor gedrag verandert, maar we hebben toch wel -- we gaan dat dit jaar toetsen; de resultaten komen in september naar buiten -- twijfel of het over de hele linie is doorgedrongen. We zien helaas naast de woningcorporaties juist in deze sectoren elke keer incidenten opkomen. Ik noem het "incidenten", niet om het klein te maken, maar zo heet het nu eenmaal formeel. Die incidenten gaan gepaard met ernstige publieke financiële schade en publieke commotie over slecht bestuur en alles wat daarmee samenhangt.

De **voorzitter**: Betekent dat ook dat er structurele problemen zitten in de controle door de accountants?

De heer **Everts**: Nou ja, ik moet dan wel even de cultuur van de accountantsorganisatie uitleggen. In ieder geval in het verleden waren dit niet de meest sexy dossiers. Een accountant die boven op de apenrots zat, was de accountant die de grote beursgenoteerde ondernemingen controleerde, daar goede banden had en daar ook nog allerlei adviesdiensten kon verkopen. Dat hebben we gelukkig met de hulp van de Kamer, en u in het bijzonder, vanaf 2013 van tafel. Er moet gerouleerd worden. Er moet een scheiding tussen controle en advies komen om die innige band tocht wat weg te nemen en om een onafhankelijke accountantscontrole te bevorderen. Dat is heel goed. Daar zijn we heel blij mee, maar ja: ik denk wel dat er nog veel moet gebeuren.

De **voorzitter**: We hadden het daarstraks al over kostprijs-hedge-accounting, het kunnen wegstrepen van die posities zodat je netto iets overhoudt in je jaarrekening, even in heel simpele woorden. De internationale regels, de

IFRS, staan dit niet toe. De Nederlandse beursfondsen moeten hun jaarrekening volgens die regels inrichten. Woningcorporaties hoeven dat niet. Wat zou het effect zijn als we ons in Nederland -- Nederland is volgens mij volgens mij het enige land ter wereld waar kostprijs-hedge-accounting wel mag -- daarbij aansluiten? Klopt dat?

De heer **Everts**: Voor zover ik weet is dat juist.

De **voorzitter**: Wat zou het effect zijn als Nederland, het enige land waar dit tot nu toe wel mocht, zou zeggen "het mag in de toekomst niet meer; we sluiten ons aan bij de rest van de wereld"?

De heer **Everts**: Dat zou wat mij betreft een heel positief effect hebben. We zien gewoon dat als iets niet in de balans staat -- en de accountant controleert tegenwoordig vaak balansgericht -- het niet meteen op de radar van risico's staat bij de accountant. Misschien nu wel door Vestia, maar het is nog niet standaard. Ik denk dat je het opnemen op de balans van zowel je positie in de vorm van "welke kredieten heb je lopen?" als ook de wijze waarop je je rente door middel van een hedge hebt ingedekt, los van elkaar moet laten zien. Waarom? Omdat het niet gewoon een lening met een vaste rente is. Dat proberen de verkondigers van de kostprijs-hedge-accounting ons wel duidelijk te maken: dat is toch zeker hetzelfde? Of je nu een lening hebt met een variabele rente en een hedge erop waardoor het een vaste rente wordt of je hebt een lening met een vaste rente: het zou hetzelfde zijn, net zoals u en ik een hypotheek kunnen afsluiten met 10, 20 of 30 jaar vast of niet. Maar dat is het niet. Het is echt wat anders. De rente kan bijvoorbeeld tussentijds veranderen. Dat is in heel veel contracten mogelijk. Dus de variabele rente gaat wel heen en weer. Wat ook het geval kan zijn, is dat je tussentijds misschien het product verkoopt waarvoor je de lening hebt afgesloten of dat je vervroegd gaat aflossen. Dat zijn allemaal redenen waarom uiteindelijk het deel dat je gehedged hebt niet meer aansluit bij je leningenportefeuille. Als je eenmaal die methode hanteert -- je kunt dat op verschillende manieren doen -- dan wek je de indruk dat het altijd een-op-een aansluit, wat volstrekt niet het geval is.

De **voorzitter**: Mag ik wat u zegt samenvatten dat als we in Nederland zouden zeggen dat we kostprijs-hedge-accounting niet meer doen, de zaken er dan qua transparantie en controle beter op worden bij de corporaties?

De heer **Everts**: In ieder geval wordt dan inzichtelijk wat iemand aan leningen heeft staan en wat iemand aan ingedekte rente heeft staan, gewoon los van elkaar en overzichtelijk naast elkaar in de balans. Je krijgt er dan wel mee te maken dat er verschuivingen door je winst- en verliesrekening gaan. Dat vinden bedrijven niet prettig, maar nu zie je dat in de toelichting terug. De toelichting moet echter een toelichting zijn op wat er in de balans staat en dat is het niet. Het is nu een separate manier van verantwoorden. Wij vinden dat je dat echt in de balans inzichtelijk moet maken. Dat vinden individuele partijen misschien niet altijd leuk, maar ik denk dat we ons lesje nu wel hebben geleerd. We hebben allemaal gezien hoe fout het kan gaan en dus ook dat het belangrijk is dat we ons vrij eenvoudig kunnen spiegelen aan het buitenland.

De **voorzitter**: Nederland kent het begrip "organisaties van openbaar belang", de zogenaamde OOB's. Dat zijn bijvoorbeeld banken en financiële instellingen. Als je op de lijst van OOB's komt te staan, dan heeft dat gevolgen voor de zwaarte van de controle. Vat ik het zo goed samen?

De heer **Everts**: Zeker.

De **voorzitter**: Woningcorporaties in Nederland staan niet op die lijst. Dat zijn in die zin dus geen organisaties van openbaar belang wat de controle door de accountant betreft. Waarom is dat tot op heden niet het geval?

De heer **Everts**: Je moet bij je controle twee grenzen in acht nemen. 1. Is het een wettelijke controle of is het geen wettelijke controle? We hebben gelukkig in 2009 de woningcorporaties wel als wettelijke controle, met terugwerkende kracht over 2009, weten te kwalificeren. Wij vinden nu dat er veel argumenten zijn -- publiek geld, een groot belang en ook grote

misstanden -- om woningcorporaties ook als organisaties van openbaar belang te zien. We vinden niet dat we het rigide, conform de Europese regelgeving, moeten inrichten maar wel dat Nederland verder mag gaan. Dat kan de minister vrij eenvoudig doen en we zullen hem dat ook meegeven in de evaluatie van de Wet toezicht accountantsorganisaties. In september leidt dat ook tot een rapport. Het komt allemaal samen in september. We zullen de minister dan meegeven: zorg er alsjeblieft voor dat de corporaties ook gekwalificeerd gaan worden als organisaties van openbaar belang. De minister kan dat met een Algemene Maatregel van Bestuur doen. Dan zijn er nog die andere: de zorg, het onderwijs en de semipublieke en publieke sector. Die zijn op dit moment niet eens wettelijke controle. Daar hebben we echt nog veel meer achterstand en daar moeten we nog twee stapjes maken.

De **voorzitter**: Akkoord. Daar zullen ongetwijfeld andere collega's naar gaan kijken.

Mag ik uw woorden zo samenvatten dat u zegt dat het sowieso aanbevelenswaardig is om woningcorporaties op die lijst met OOB's te zetten zodat de controlecriteria verzwaaard worden?

De heer **Everts**: Ja. Dat is hard nodig. De enige garantie dat die accountantsorganisaties consequent de hogere kwaliteitstoets hanteren, is er een OOB van maken. De enige mogelijkheid om ons er nadrukkelijk op toe te laten zien dat daar ook gerouleerd wordt, dat er ook een scheiding tussen controle en advies komt en dat er een audit committee functioneert, is het zijn van OOB. Anders is er geen enkele waarborg dat dit gebeurt.

De **voorzitter**: De wettelijke scheiding tussen advies en controle die we nu hebben en rouleren, zijn dus ook aspecten die meehelpen om de controle te verbeteren?

De heer **Everts**: Ja. Het zal veel mensen verbazen maar die geldt niet voor woningcorporaties.

De **voorzitter**: Want?

De heer **Everts**: Omdat ze geen organisaties van openbaar belang zijn. Dan gelden al die eisen die we stellen, niet. Hier had het ...

De **voorzitter**: Natuurlijk. Excuus, ik was het even kwijt. De scheiding van advies en controle en de verplichting om te rouleren gelden juist alleen bij OOB's.

De heer **Everts**: Exact.

De **voorzitter**: U zegt dus: als woningcorporaties OOB's worden, dan gelden die extra criteria ook nog eens boven op die überhaupt die toch al zware controlecriteria. Dan heb je dus een nog transparanter en strakker pakket.

De heer **Everts**: Met andere woorden: de zorgvuldige waarborgen, waarvan we nu met zijn allen van overtuigd moeten zijn dat die juist ook voor woningcorporaties moeten gelden, worden verankerd in het zijn van een OOB.

De **voorzitter**: Nog een paar vragen over Vestia.

Schandalen bij woningcorporaties en zeker een schandaal met de omvang van Vestia zorgen voor een verslechtering van het vertrouwen van consumenten en bedrijven in accountants. Dit speelt natuurlijk een rol bij hoe zij hun controlewerk doen. We hebben het ook al bij de commissie-De Wit gezien in verband met financiële instellingen: de accountant is op een gegeven moment niet langer de vertrouwensman in het maatschappelijk verkeer. Mensen denken: het gaat gewoon niet goed. Als we nu naar de AFM kijken, de organisatie die dan weer die accountants controleert, moeten we dan niet concluderen dat de AFM op haar beurt ook eerder en scherper had moeten zijn op de taakinvulling van accountants in de corporatiesector?

De heer **Everts**: Alles kan, maar de corporatiesector valt dus buiten de scope van ons toezicht, buiten de reikwijdte van ons toezicht. We nemen het wel

mee in de zin dat we een dossier van een destijds, 2008, niet-wettelijke controle en met terugwerkende kracht in 2009 wettelijke controle erbij kunnen halen. Maar we hadden geen enkel signaal gekregen dat er bij woningcorporaties zo veel misging, althans bij een aantal woningcorporaties, want er zullen er ook zijn die hier met hun vingers afbleven. We hadden dus geen enkel signaal in onze risicoafweging van welke soort dossiers gaan wij nu in ons onderzoek meenemen, dat de woningcorporaties eronder zouden moeten vallen. Dat was het moment van de financiële crisis. We hebben dus de financiële instellingen genomen. We hebben ook de automotive industry, die het ook lastig had, meegenomen. Daar hebben we een andere risicoweging gemaakt.

De **voorzitter**: Ik kan de vraag die ik niet stelde, nog iets preciezer afbakenen. Stel dat er na dat onderzoek in 2010 nog wat scherper was doorgepakt, zou dat nog een effect gehad kunnen hebben op het debacle bij Vestia? Was dat dan misschien niet zo groot geworden?

De heer **Everts**: Nee, dat denk ik eerlijk gezegd niet. Wat wij niet weten ... Het is heel lastig om nu te zeggen: als we veel meer hadden gedaan, dan ... Corporaties staan echt ver af van het primaire domein van de AFM, want wij richten ons echt op de accountant en de financiële instellingen, de beursgenoteerde ondernemingen, en dus juist niet op de woningcorporaties. Ik kan u vraag ook zo interpreteren: als het een organisatie van openbaar belang was geweest, had dat dan wel wat uitgemaakt? Dat denk ik wel. Als eerder was geconstateerd dat de hogere waarborgen, dan ... Maar goed, daar is het niet gekomen.

De **voorzitter**: Zou het ook kunnen helpen dat de AFM als toezichthouder op de accountants zelf wel namen van kantoren en accountants mag noemen als uit een onderzoek van de AFM is gebleken dat het fout is gegaan? Zou met andere woorden naming and shaming kunnen helpen?

De heer **Everts**: Dat helpt. Overigens kunnen we dat vanaf 1 januari. De AFM heeft al aangegeven dat we dat in ons rapport van september ook gaan

doen. Dat zou helpen! Het zijn allemaal concurrenten van elkaar, niet alleen de Big 4, maar de anderen ook, maar ze moeten dan wel concurreren op kwaliteit. Alles wat wij kunnen bijdragen om inzichtelijk maken hoe het met de kwaliteit is gesteld, kan bijdragen aan betere en eerlijkere marktwerking. We zullen in september in ons rapport dan ook nadrukkelijk de namen noemen van hen die het goed en minder goed doen. Misschien doen ze het allemaal goed. Misschien doen ze het allemaal minder goed. Daar kan ik niets over zeggen, maar het gaat dan dus wel op naam.

De **voorzitter**: Het woord is aan collega Groot.

De heer **Groot**: Een korte aanvullende vraag.

Er is een procedure tegen Klop gestart. Er is daarbij gesignaleerd dat het heel alert was dat het probleem van die derivaten, de risico's van die derivaten werden gesignaleerd. Uiteindelijk was het voorwerp van onderzoek dat er verkeerd is omgegaan met en dat er geen goede conclusies getrokken zijn uit dat het onderzoek van FAS. Er zat echter ook nog een heel andere kant aan die accountantscontrole, namelijk de organisatie van het kasbeheer bij Vestia. Dat werd door de heer Klop als adequaat beschreven: er werden twee handtekeningen gezet en er was een front- en een backoffice. We weten tegelijkertijd dat dit een papieren werkelijkheid beschreef. Heeft de AFM dat niet gesignaleerd in haar onderzoek? Ik vraag dat, omdat het geen onderwerp van de klacht is geweest.

De heer **Everts**: Kijk, wij doen het werk van de accountant niet over. Laat ik dat toch maar duidelijk stellen. Wij bekijken wat de accountant in zijn dossier heeft staan en of dat wat ons betreft een voldoende onderbouwing is van zijn oordeel. Als hij in zijn dossier heeft staan dat hij dat heeft geverifieerd door de volgende methode toe te passen, dan kunnen wij dat, ongeacht of dat uiteindelijk het juiste verhaal is, niet overdoen. Wij kunnen niet het werk van de accountant overdoen. Dat is in dit geval met name de reden geweest. Als wij in het rapport zien dat hij de interne beheersing heeft gecontroleerd door middel van een controletechniek die wat ons betreft passend was, dan kunnen we niet nagaan of hij dat uiteindelijk niet goed heeft gedaan.

Het is misschien goed om dat hier te benadrukken: we zitten echt in een helikopter als AFM voor wat betreft het toezicht op de onderliggende dossiers en op de administratie van de controlecliënt. Wij richten ons op de accountant en bekijken of hij of zij zich heeft gehouden aan de nadere voorschriften en de controlestandaarden die voor hem of haar gelden. Wij hebben geconstateerd dat daar allerlei gebreken waren -- laat daar geen misverstand over bestaan -- en dat hij wel een deskundige heeft ingeroepen maar zelf onvoldoende extra werkzaamheden op heeft verricht, maar ook dat het totaalbeeld, gelet op het feit dat anderen al een klacht hadden ingediend, weinig kans van slagen bij de Accountantskamer heeft.

De heer **Groot**: Ligt hier dan toch niet een probleem? De heer Klop heeft allerlei vormvereisten afgevinkt en beschrijft daarmee een papieren werkelijkheid die niet bestaat. U controleert vervolgens of die vinkjes goed zijn gezet, maar op die manier komt het wezenlijke probleem niet boven water. Wat kunnen we hieraan doen?

De heer **Everts**: Wij doen wel meer dan vinkjes tellen. Anders wordt het wel heel makkelijk. Wij kijken daadwerkelijk wat er in zijn dossier zit. En wat ik zeg: we hebben daar tekortkomingen geconstateerd. Er gaat heel veel werk zitten in een klacht bij de Accountantskamer en daarom hebben we daar heel goed naar gekeken. Wij denken dat mijnheer Klop -- laat dat hier helder zijn -- aanzienlijk betere controle heeft verricht dan mijnheer Noorlander. De risico's in de jaren dat Klop voor Vestia werkte, waren velen malen kleiner. Ze waren nog steeds heel hoog, maar wel vele malen kleiner dan in de jaren dat Noorlander zijn controle deed. Hij heeft uiteindelijk een externe derivatendeskundige laten aanhaken, een deskundige die misschien iets te makkelijk als advies gaf "zo kan het". Hij heeft daarop vertrouwd en wat ons betreft te naïef. Er zitten allerlei stappen in het proces en wij richten ons op de naleving van de controlestandaarden. Daarover zeggen wij: niet goed, maar ook niet volstrekt niet aan maat. Per saldo waren er te weinig argumenten voor de AFM om de inspanning voor een tuchtklacht te rechtvaardigen.

De heer **Groot**: Die controle was minder slecht dan die van Noorlander.

De heer **Everts**: Vele malen minder slecht. Ik wil ook nog wel iets zeggen over de controle van mijnheer Noorlander om dit te duiden. U hebt het gehad over het spreadsheet van mijnheer De Vries. Mijnheer Klop zei volgens mij dat het een heel uitgebreid spreadsheet was met veel tabellen en achterliggende dingen. Wij hebben ook naar dat spreadsheet gekeken voor onze klacht tegen mijnheer Noorlander. Het telt niet door! Er zitten echt gewoon telfouten in. Er staat bovendien een heel aantal derivaten niet in. We hebben geconstateerd dat het spreadsheet gewoon incorrect, onjuist en onvolledig is. We hebben ook geconstateerd dat de steekproef die vervolgens door mijnheer Noorlander werd genomen, 10 uit 356 contracten, zijnde de meest recente en de meest plain vanilla contracten, volgens hem als uitkomst had: oké, dat is goed. Hij heeft echter op geen enkele manier de moeilijkere contracten, de structured elementen, de swaptions en wat al niet allemaal, gecontroleerd. Daar is dan echt iets wezenlijks aan de hand en dat is de reden waarom ik zei: de controle van de heer Noorlander is vele malen slechter geweest dan die van mijnheer Klop.

De **voorzitter**: Mijnheer Everts, wij zijn gekomen aan het einde van ons openbaar verhoor. Ik heb als voorzitter een slotvraag.

Uit ons onderzoek is gebleken dat KPMG binnenkwam als nieuwe controlerende accountant, na de contest te hebben gewonnen. Wij hebben uit openbare verhoren van getuigen begrepen dat het feit dat ze een stuk goedkoper waren, een van de argumenten was, maar niet het doorslaggevende. Wat we wel zien is dat ze het voor een aanzienlijk lager bedrag deden dan Deloitte in de jaren daaraan voorafgaand. Daaruit zou je kunnen concluderen dat het commerciële aspect van binnenkomen bij een controleklant zo belangrijk is dat men voor de eerste jaren voor een heel laag bedrag inschrijft. Kan dat commerciële aspect een rol spelen bij hoe breed en hoe diep een accountant gaat in die eerste jaren? Hij moeten immers wel zijn uren terugverdienen.

De heer **Everts**: Het is een afweging tussen het commerciële belang en het risico dat de kwaliteit daaronder lijdt. Wij doen als toezichthouder niet de uitspraak dat wij vinden dat de prijs te laag is. Dat doen we niet, dat doen we ook hier niet. Ik denk overigens dat de verdiensten in de accountantssector nog steeds relatief hoog aan de maat zijn en dat had dus ook met wat minder partnerinkomen en wat meer uren misschien wel prima opgelost kunnen worden. Maar daar is niet voor gekozen. Er wordt door de sector vaak gesteld dat er heel veel prijsdruk is en dat ze dus minder uren hebben. Maar die "dus" wil ik wel even wegnemen. Dat men uit commercieel belang ervoor kiest om voor een lage prijs in te schrijven, mag op geen enkele wijze de gevolgtrekking hebben dat er minder uren worden verspijkerd. Je dient als accountant ten behoeve van het maatschappelijk verkeer het nodige te doen voor je controle. Als daarvoor meer uren nodig zijn, dan is dat de investering die je doet. Als je een keer een makkelijke klant hebt die alles goed voor elkaar heeft, dan wordt het je vrij makkelijk gemaakt. Ook dat kan, maar het commerciële belang mag nooit en te nimmer de kwaliteit negatief raken. Als dat hier gebeurd is -- je kunt discussiëren over de vraag of het tegen een hogere prijs moet of dat er beter op toegezien had moeten worden -- was dat een commerciële keuze. Ik begrijp dat ze er soms voor een nieuwe klant wel wat geld bij willen doen, zoals ze het zelf noemen. Dat kan een businesscase zijn, maar laat heel helder zijn: kwaliteit staat bovenaan en daar moet die ook altijd staan.

De **voorzitter**: Voor alle duidelijkheid: ook onze commissie weet niet of dat hier een rol heeft gespeeld. Ik vroeg u er alleen maar naar.

Mijnheer Everts, bedankt. Het beeld is helder.

Sluiting 16.41 uur.